

ՀԱՅԿ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Եվրոպական համալսարանի իրավագիտության և միջազգային հարաբերությունների ֆակուլտետի իրավագիտության ամբիոնի հայցող

ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳՈՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԿԱՍԵՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԱՆՁԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Հոդվածի նպատակը վարչական ակտի դատական կարգով բողոքարկման դեպքում, ակտի կասեցման խնդիրների վերահանումն է, որը անմիջականորեն կապված է անձի դատական արդյունավետ պաշտպանության իրավունքի հետ, դրանց լուծման ուղիների և առաջարկությունների ներկայացումը, որը բխում է Սահմանադրության 61-րդ և 63-րդ հոդվածների պահանջներից, որի համաձայն «Յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության և ողջամիտ ժամկետում քննության իրավունք»:

Այսօր քաղաքացու դատական արդյունավետ և ողջամիտ ժամկետում պաշտպանության խնդիրն առավել արդիական է, քանի որ շատ հաճախ են խախտվում քաղաքացու դատական պաշտպանության և դատարանի մատչելիության սկզբունքները:

Հոդվածում քննարկվում են դատական կարգով վարչական ակտի կասեցման խնդիրները, վեր են հանվում գործող բացերը և առաջարկվում են լուծումներ:

Սույն հոդվածում մեր կողմից վեր են հանվել այն հնարքներն ու միջոցները, որոնք հնարավորություն են տալիս բացահայտելու և վեր հանելու այն խնդիրները, որոնք ներկայումս առկա են դատական ատյաններում վարչական ակտի կասեցման վերաբերյալ գործերում:

Մարդու դատական պաշտպանության իրավունքը պետք է լինի մատչելի և հնարավորություն ընձեռի խախտված իրավունքների վերականգնմանը և իրավունքների պաշտպանության ապահովմանը, իսկ այդ ձևերի իրականացման իրական երաշխիքներն են հանդիսանում իրավունքների դատական պաշտպանության արդյունավետությունը, որը կատարելագործման կարիք ունի, և որոնց բացերին մենք անդրադարձ ենք կատարել վերլուծելով նաև ներկայումս գործող դատական պրակտիկան առաջարկելով արդյունավետ լուծումներ:

Հիմնարարներ- դատական կարգով բողոքարկման վարույթ, վարչական ակտ, վարչական արդարադատություն, վարչական ակտի կասեցում, դատական կարգ, հանրային շահ, մարդու իրավունքների պաշտպանություն, պետական մարմիններ:

Վարչական դատավարության ՀՀ օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վիճարկման հայցի վարույթ ընդունելը կասեցնում է վիճարկվող վարչական ակտի կատարումը մինչև այդ գործով գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելը, բացառությամբ.

1. օրենքով նախատեսված է, որ վարչական ակտը ենթակա է անհապաղ կատարման,
2. վարչական մարմինը վարչական ակտ ընդունելիս գրավոր ձևով հիմնավորել է, որ անհապաղ կատարումն անհարժեշտ է՝ ելնելով հանրային շահերից,
3. վիճարկվում է կատարողական վարույթի ընթացքում հարկադիր կատարողի կողմից կայացված վարչական ակտ,
4. *վիճարկվում է տրանսպորտային միջոցներ վարելու իրավունքը կասեցնելու կամ այդ իրավունքից զրկելու ձևով վարչական տույժ նշանակելու*

վերաբերյալ վարչական ակտ.

Ապահովման տվյալ տեսակի էությունը բացատրվում է նրանով, որ վիճարկման կասեցման, հետևաբար վարչական մարմինը չի կարող պահանջել վիճարկվող վարչական ակտի կատարում, քանի դեռ այն անբողոքարկելի չի դարձել¹:

Սա նշանակում է, որ վիճարկման հայցը, սկզբունքորեն, կարիք չունի ապահովման, քանի որ վարչական ակտի գործողությունը «ասեցված է»: Այս առումով ուշագրավ է Սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումը, ըստ որի՝ վիճարկման հայցի բավարարման դեպքում կայացվելիք վերջնական դատական ակտի կատարումը, որպես այդպիսին, պայմանական բնույթ է կրում, քանի որ այն չի ենթադրում միջնորդավորված որևէ գործողություն և այդպիսով, չի առաջացնում կատարման հետ կապված այնպիսի դժվարություններ, որոնք բնորոշ են դասական իմաստով կատարում ենթադր

www.aradadutyjournal.com

րող դատական ակտերին: Ըստ այդմ՝ վիճարկման հայցի պարագայում Վարչական դատավարության օրենսգրքը նախատեսել է ոչ թե հայցի ապահովման միջոցի, այլ՝ նախնական իրավական պաշտպանության կիրառման հնարավորություն, այն է՝ վիճարկվող վարչական ակտի կատարման կասեցումը, դրանով իսկ որոշակի իրավական երաշխիքներ տրամադրելով հայցվորին՝ արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման համար²:

Միաժամանակ դժվար չէ նկատել, որ օրենսդիրը առանձին դեպքերում բացառել է վիճարկման հայցի հարուցման փաստով վարչական ակտի կատարման կասեցումը: Այդ բացառությունների հիմքում, ըստ էության, դրված է այն գաղափարը, որ առանձին ոլորտներում կայացվող վարչական ակտերը ունեն հատուկ նշանակություն և դրանց կատարելությունը բխում է հանրային շահերի պաշտպանության անհրաժեշտությամբ: Այսինքն՝ կոնկրետ դեպքերում օրենսդիրը հիմք է ընդունում այն իրողությունը, որ կոնկրետ անձի դատական պաշտպանության հայցումը չի կարող, որպես կանոն, գերակայել հանրային շահերի նկատմամբ և, ըստ այդմ, դրանց կասեցումը օրենքի ուժով չի կարող տեղի ունենալ:

Ուշագրավ է, որ նման մոտեցում առկա է նաև գերմանական վարչական դատավարության իրավունքում: Մասնավորապես, վարչական ակտի կատարման օրենքի ուժով կասեցման կանոնից բացառություններ նախատեսված են այն վարչական ակտերի դեպքում, որոնք կապված են պետական տուրքերի և հարկերի վճարման պահանջների, ոստիկանության կողմից արձակված անհետաձգելի կարգադրություններ և միջոցառումներ ձեռնարկելու, դաշտային և հողերի օրենսդրությամբ նախատեսված այլ դեպքերի հետ³:

Վարչական ակտի կատարման կասեցման դատավարական կարգը. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի ուսումնասիրությունից հետևում է, որ գործում է վարչական ակտի կատարման կասեցման երկու ռեժիմ՝ **օրենքի ուժով և դատարանի որոշմամբ:** Ընդ որում՝ երկրորդ ռեժիմը կիրառելի է միայն այն դեպքում, երբ վարչական ակտի կատարման կասեցումը օրենքի ուժով հնարավոր չէ, այսինքն՝ առկա են վարչական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված բացառիկ դեպքերից որևէ մեկը:

Այսպես, վարչական դատավարության օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ հայցվորի միջնորդությամբ վարչական դատարանը կարող է գործի քննության ժամանակ սույն հոդ-

վածին 1-ին մասի 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ, 4.1-ին, 5-րդ, 6-րդ և 7-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն կասեցնել վարչական ակտի կատարումը:

Վարչական դատավարության օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ վարչական ակտը կասեցնելու միջնորդության վերաբերյալ որոշումը կայացվում է 3 օրվա ընթացքում, իսկ նույն հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ միջնորդությունը բավարարվում է, եթե առկա է հիմնավոր կասկած, որ վարչական ակտի կատարումը հայցվորին զգալի վնաս կպատճառի կամ անհնարին կդարձնի նրա իրավունքների պաշտպանությունը:

Ստացվում է, որ դատարանը կարող է կասեցնել վարչական ակտի կատարումը հետևյալ պայմաններից առնվազն մեկի առկայության դեպքում.

1. առկա է հիմնավոր կասկած, որ վարչական ակտի կատարումը հայցվորին զգալի վնաս կպատճառի,
2. առկա է հիմնավոր կասկած, որ վարչական ակտի կատարումը **անհնարին** կդարձնի նրա իրավունքների պաշտպանությունը:

«Վարչական ակտի կատարումը հայցվորին զգալի վնաս կպատճառի» եզրույթի մեկնաբանությունից հետևում է, որ տվյալ գործով հայցի առարկայի շրջանակներում մինչև գործով վերջնական որոշում կայացնելը վիճարկվող վարչական ակտի կատարումը հայցվոր կողմի համար կստեղծի այնպիսի բացասական հետևանքներ, որոնք նյութական իմաստով անհամեմատ կծանրացնեն հայցվորի վիճակը, իսկ «վարչական ակտի կատարման անհնարին կդարձնի հայցվորի իրավունքների պաշտպանությունը» եզրույթի մեկնաբանությունից բխում է, որ մինչև գործով վերջնական որոշում կայացնելը վիճարկվող վարչական ակտի կատարման պայմաններում հայցվորի իրավունքների պաշտպանությունն անհնարին կդառնա: Ընդ որում՝ «անհնարին» եզրույթը վերաբերվում է բացառապես տվյալ գործով ներկայացված և քննության առնված հայցի առարկայի շրջանակներում հայցվորի իրավունքների դատական պաշտպանությանը, ոչ թե հայցվորի իրավունքների պաշտպանությանն ընդհանրապես: Այսինքն՝ դատարանի կողմից վիճարկվող վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու միջնորդությունը չբավարարելը և գործի քննության արդյունքում նույն վարչական ակտն անվավեր ճանաչելը միանշանակորեն չի հանգեցնում հայցվորի իրավունքների պաշտպանության անհնարինության⁴:

Ուշադրության է արժանի նաև «հիմնավոր կասկած» եզրույթի վերաբերյալ Վճառաբեկ դա-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

տարանի դիրքորոշումը, ըստ որի՝ «հիմնավոր կասկած» եզրույթը կարելի է մեկնաբանել որպես մտքի վիճակ, որը համոզմունքից տարբերվում է նրանով, որ մտորման առարկան դեռևս միանշանակ չէ: Այսինքն՝ «հիմնավոր կասկած» եզրույթի ներքո պետք է նկատի ունենալ այնպիսի ծանրակշիռ փաստարկներ, որոնց առկայության պարագայում դատարանի մոտ կձևավորվի ողջամիտ կասկած զգալի վնաս պատճառելու կամ անձի իրավունքների պաշտպանության անհնարին դառնալու վերաբերյալ: Ընդ որում՝ «կասկած» եզրույթի օգտագործումն արդեն իսկ նշանակում է, որ խոսքը չի գնում ապացույցներով հաստատվելիք փաստի մասին: Հետևաբար «հիմնավոր կասկած» եզրույթը ենթադրում է, որ հայցվորի կողմից ներկայացվածը պետք է պարունակի փաստեր կամ փաստարկներ (օրինակ՝ գույք չունենալը, անվճարունակ լինելը, բնակության վայր չունենալը և այլն), որպիսիք դատարանին թույլ կտան գալ այնպիսի հետևության, որ վարչական ակտի կատարումը չկասեցնելը հայցվորին կպատճառի զգալի վնաս կամ անհնարին կդարձնի նրա իրավունքների պաշտպանությունը: Նման պայմաններում այն դեպքում, երբ ի հայտ է գալիս «կասկած», այն պետք է լինի ողջամիտ, այսինքն՝ պետք է հիմնված լինի օրենքով սահմանված կարգով ձեռք բերված որոշակի փաստական տվյալների վրա, իսկ դրա առկայության կամ բացակայության վերաբերյալ դատարանի հետևությունները պետք է լինեն հիմնավորված և պատճառաբանված:

Ողջ շարադրյալը վկայում է այն մասին, որ օենքով բացառությունների շարքին դասվող վարչական ակտերի կասեցման շրջանակում դատարանը պետք է պատշաճ ուշադրություն դարձնի կասեցման հիմքերի առկայությանը, քանի որ դրա արդյունքում որոշակի ժամկետով կատարման հնարավորությունից զրկվում են այնպիսի կարևոր ակտեր, որոնք հանրային շահերի պաշտպանությանն ուղղված լինելու ուժով արդեն իսկ դուրս են բերվել օրենքի ուժով կասեցվող վարչական ակտերի շրջանակից: Այլ կերպ ասած՝ վարչական ակտի կատարմամբ հայցվորին զգալի վնաս պատճառելու կամ նրա իրավունքների պաշտպանությունը անհնարին դառնալու հանգամանքը դատարանի կողմից պետք է ստանա համարժեք հիմնավորում, լինի պատճառաբանված, փաստարկված, որպեսզի մյուս կողմի համար հստակ և որոշակի լինեն ժամանակավոր սահմանափակման պատճառներն ու հիմքերը:

Վարչական դատավարության օրենսգիրքը վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու դատա-

րանի լիազորության կիրառման համար սահմանել է երկու վավերապայման, որոնցից առնվազն մեկի առկայությունը պարտադիր է վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու վերաբերյալ որոշում կայացնելու համար: Այսինքն՝ վարչական ակտի կատարումը կասեցվում է, եթե առկա է հիմնավոր կասկած, որ վարչական ակտի կատարումը հայցվորին զգալի վնաս կպատճառի կամ անհնարին կդարձնի նրա իրավունքների պաշտպանությունը:

Հարկ է նշել, որ դատարանը վարչական ակտի կատարման կասեցումը կարող է պայմանավորել որոշակի ժամկետով: Հետևաբար, այն բոլոր դեպքերում, երբ վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու որոշման մեջ սահմանված է ժամկետ, ապա ենթադրվում է, որ վարչական ակտի կատարումը կասեցվել է մինչև այդ գործով գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի օրինակա ուժի մեջ մտնելը:

Վարչական ակտի կասեցման հիմնախնդիրների վերլուծությունը և գործող դատական պրակտիկան:

Այսօր առկա դատական պրակտիկայում գերակշռում են այն գործերը, որոնց պարագայում *վիճարկվում է տրանսպորտային միջոցներ վարելու իրավունքը կասեցնելու կամ այդ իրավունքից զրկելու ձևով վարչական տույժ նշանակելու վերաբերյալ վարչական ակտերի կատարումը, որն այսօր խնդրահարույց է և շատ դեպքերում ակնհայտորեն խախտվում են քաղաքացիների դատական պաշտպանության և ամենակարևոր ողջամիտ ժամկետում գործերի քննության սկզբունքները, քանի որ վարչական ակտի չկասեցումը և ողջամիտ ժամկետում գործի քննությունը չիրականացնելը բերում է դատական պաշտպանության անարդյունավետությանը: Մեր հողվածում հիմնականում անդրադարձել ենք հենց տրանսպորտային միջոցներ վարելու իրավունքը կասեցնելու կամ այդ իրավունքից զրկելու ձևով վարչական տույժ նշանակելու վերաբերյալ վարչական ակտերի կասեցման հիմնախնդիրներին, որոնք այսօր մեծամասնություն են կազմում և մեր կարծիքով Վարչական դատավարության օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 4-րդ կետը պետք է հանվի և գործի վարչական ակտի կասեցման օրենքի ուժը, քանի որ տվյալ բացառությունը շատ դեպքերում խախտում է հայցվորի դատական պաշտպանությունը և դրա արդյունավետությունը դառնում է առարկայագործի, որոնց վերաբերյալ առկա են բազմաթիվ դատական գործեր, որոնց մի մասը բերված է ներքևում:*

ՀՀ Սահմանադրության 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի անկախ և

www.aradaradutyjournal.com

անաչառ դատարանի կողմից իր գործի արդարացի, հրապարակային և ողջամիտ ժամկետում քննության իրավունք:

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք, երբ որոշվում են նրա քաղաքացիական իրավունքները և պարտականությունները, ունի օրենքի հիման վրա ստեղծված անկախ ու անաչառ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում արդարացի և հրապարակային դատաքննության իրավունք:

Դատական պաշտպանության իրավունքի իրականացումը հիմնված է տնօրինչականության (դիսպոզիտիվության) սկզբունքի վրա, որն անձի՝ օրենքով տրված հնարավորությունն է սեփական հայեցողությամբ տնօրինելու իր նյութական ու դատավարական իրավունքները և դրանց պաշտպանության եղանակները, անձն ինքն է որոշում իր իրավունքների, ազատությունների և օրինական շահերի պաշտպանության համար դիմել, թե չդիմել դատարան, իրականացնել, թե չիրականացնել իր դատական պաշտպանության իրավունքը, ինքնուրույն որոշել հարուցված հայցով իր պահանջների առարկան՝ ծավալը, հիմքը և այլն:

Միաժամանակ անձն իր դատական պաշտպանության հիմնարար իրավունքն իրացնելիս, ինչպես նաև դատարաններն արդարադատություն իրականացնելիս, պետք է առաջնորդվեն տվյալ դատական պաշտպանության ձևի համար օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 83-րդ հոդվածով սահմանված ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ դատարան ներկայացված վիճարկման հայցի վարույթ ընդունելու իրավական հետևանքը վիճարկվող վարչական ակտի կատարման կասեցումն է՝ մինչև այդ գործով գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելը:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 2-րդ մասով ամրագրվել է վարչական դատարանի հայեցողական լիազորություն՝ նույն հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետով նախատեսված դեպքում ևս ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն կասեցնել վարչական ակտի կատարումը: Ընդ որում, վարչական ակտի կատարումը կարող է կասեցվել համապատասխան հիմքերի առկայության պարագայում միայն, հետևաբար ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 2-րդ մասի կիրառմամբ վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու մասին հայցվորի միջնորդությունը

պետք է պարունակի այնպիսի փաստարկներ և դրանք հիմնավորող ապացույցներ, որոնց հիման վրա դատարանի մոտ կարող է ձևավորվել հիմնավոր կասկած առ այն, որ վարչական ակտի կատարումը հայցվորին զգալի վնաս կպատճառի կամ անհնարին կդարձնի նրա իրավունքների պաշտպանությունը:

Ըստ այդմ, միջնորդությամբ ներկայացված փաստարկներն ու դրանք հիմնավորող ապացույցները պետք է վերաբերեն վարչական ակտի կատարման հետևանքով հայցվորին զգալի վնաս պատճառելու կամ նրա իրավունքների պաշտպանությունն անհնարին դարձնելու հավանականությանը:

Կարծում ենք, որ վիճարկվող վարչական ակտի կատարման անհապաղությունը որևէ կերպ չի հավասարակշռում այն վնասին, որը կարող է առաջանալ շուրջ 6 ամիս կամ 1 տարի հայցվորին տրանսպորտային միջոց վարելու իրավունքից զրկելու պայմաններում: Ուստի, գտնում ենք, որ վիճարկվող վարչական ակտի կասեցումը գերակշռում է դրա կատարման անհապաղությանը, հետևաբար հիմնավոր է այն դիրքորոշումը, որ անհրաժեշտ է անկախ ամեն ինչից այս փուլում բավարարել կողմի միջնորդությունը՝ կասեցնելով վիճարկվող վարչական ակտի կատարումը մինչև սույն վարչական գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելը, այսինքն՝ դատարանի կողմից կասեցման պարտադիրությունը պետք է զիջի օրենքով կասեցման դրույթին: (Վարչական դատավարության ՀՀ օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետը պետք է հանվի):

Նաև առկա են վարչական դատարանի կողմից որոշումներ, որոնք բխում են մեր արտահայտած դիրքորոշումից, սակայն նաև կան հակառակ պնդումներ, որոնք բերված են ներքևում դատական ակտերի տեսքով և ելնելով այդ հանգամանքից դատական պրակտիկան միանշանակ չէ, որի հետևանքով առաջանում են բազմաթիվ խնդիրներ, որոնք մեր կողմից ուսումնասիրման են ենթարկվել սույն հոդվածում և փորձել ենք գտնել այն լուծումը, որը կբխի օրենսդրությունից և չի խախտի քաղաքացու իրավունքները քանի որ գտնում ենք, որ դատական քննության սկզբնական փուլում վարչական ակտի կասեցումը գերակա է և անհրաժեշտ, քանի որ հնարավոր է պարզվի, որ հայցվորը մեղավորություն չունի, իսկ եթե պարզվի, որ նա իրոք մեղավորություն ունի, ապա այդ օրվանից կվերսկսվի նրա իրավունքի սահմանափակումը և հետևաբար ներկայումս կասեցնելով վարչական ակտի կատարումը

www.aradaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

րունը դա չի նշանակում, որ հետագայում հայցվորը չի գրկվելու իր իրավունքից:

«Արչական ակտի կատարումն անհնարին կդարձնի հայցվորի իրավունքների պաշտպանությունը» եզրույթի բովանդակությունը հանգում է այնպիսի իրողության, երբ մինչև գործով վերջնական որոշում կայացնելը վիճարկվող վարչական ակտի կատարման պայմաններում այլևս անհնարին կարող է դառնալ հայցվորի իրավունքների պաշտպանությունը, իսկ «անհնարին» եզրույթը վերաբերում է բացառապես տվյալ գործով ներկայացված և քննության առնված հայցի առարկայի շրջանակներում հայցվորի իրավունքների դատական պաշտպանությանը, ոչ թե հայցվորի իրավունքների պաշտպանությանն ընդհանրապես:

Ուստի, հաշվի առնելով, որ մեքենա վարելու իրավունքից հայցվորի գրկելու ժամանակահատվածը հոսում է գործի քննության ժամկետին զուգահեռ և այդ ամբողջ ժամանակահատվածում հայցվորը շարունակում է գրկված մնալ մեքենա վարելու իրավունքից: Իսկ այն պարագայում, եթե գործի քննությունը տևի վիճարկվող ակտով սահմանված մեկ տարուց ավելի, որը մեր իրականության մեջ հենց այդքան էլ տևում է, ապա հայցվորի հայցը մեխանիկորեն դառնում է առարկայագուրկ այն կառուցակարգերի շրջանակներում, որի շրջանակներում քննվում է հայցը:

Հայցվորի վարելու իրավունքի դադարեցված լինելու ժամկետի ավարտից հետո այլևս հնարավոր չի լինի վերականգնել մինչև այդ որոշման կայացումը եղած վիճակը, քանզի այդ որոշումը կատարմամբ այլևս սպառված կլինի: Իսկ դա նշանակում է, որ վիճարկման հայցի առարկայի շրջանակներում հայցվորի իրավունքների դատական պաշտպանությունն այլևս անհնարին է դառնում: Ավելին, այդ անհնարինությունը չի կարող փոխհատուցվել այլ՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 69-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված ճանաչման հայցատեսակի շրջանակներում հայցվորին դատական պաշտպանություն տրամադրելու միջոցով, քանզի այդ հայցատեսակը, հանդիսանալով սուբսիդիար հայցատեսակ, չի կարող ապահովել հայցվորի խախտված իրավունքների վերականգնումը, այլ կարող է միայն իրավունքի պաշտպանության այլընտրանք առաջացնել, ինչպես օրինակ վնասի հատուցումն է:

Երկրորդ՝ անձին մեքենա վարելու իրավունքից գրկելը հանդիսանում է պատասխանատվության միջոց, որպիսի միջոցը կարող է ի կատար ածվել ինչպես անմիջապես որոշման ուժի մեջ մտնելու պահից, այնպես էլ այն դեպքում, երբ պատաս-

խանատվությունը սահմանող վարչական ակտը դատական կարգով վիճարկվելուց հետո այնուամենայնիվ չի վերացվել, այսինքն՝ դատական ակտի ուժի մեջ մտնելուց հետո: Այսինքն՝ վարելու իրավունքից գրկելու պատասխանատվության միջոցը չունի հստակ կանխորոշված կատարման ժամանակահատված և կարող է կատարվել նաև բողոքարկման արդյունքում կայացված դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո: Իսկ այն պայմաններում, երբ առկա չէ վարչական ակտի ի կատար չածվելու վտանգ, այսինքն՝ ամեն դեպքում վարչական ակտը կատարվելու է, չի կարող արդարացված լինել նաև դրա կատարումը չկատարելու և հայցվորի համար մեխանիկորեն իրավունքների պաշտպանության իրացման վտանգ առաջացնելու գործողությունը, քանզի մի կողմից վտանգ է առաջանում տվյալ գործով ներկայացված և քննության առնված հայցի առարկայի շրջանակներում հայցվորի իրավունքների դատական պաշտպանության ապահովման հետ կապված, մյուս կողմից առկա չէ որևէ վտանգ, որ հայցվորն իրեն առաջադրված պատասխանատվությունը կկրի դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո:

Իսկ հատկորոշված իրավիճակում գերակայություն պետք է տրվի հայցվորի իրավունքների պաշտպանության ապահովմանը, որի պարագայում գտնում ենք, որ վարչական ակտի կատարումը պետք է գերակա լինի, հետևաբար ստանում ենք մի իրավիճակ, որ ամեն անգամ հայցվորը պետք է դատարանին ներկայացնի ապացույցներ, որոնք կվկայեն, որ ակտի չկատարումը կարող է զգալի վնաս պատճառել, այնինչ եթե օրենքով սահմանվի կատարումը, ապա հայցվորը վճռի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո ամեն դեպքում կրելու է պատասխանատվություն իր կատարած արարքի համար, իր համար անբարենպաստ վճռի դեպքում:

Այսինքն վարչական ակտի կատարման բավարարումը դեռ չի նշանակում, որ վերջնական դատական ակտով հայցվորը ազատվելու է պատասխանատվությունից, այլ գործի ընթացքում ելնելով փաստական հանգամանքներից է որոշվելու հայցվորի մեղավորությունը:

Վերոգրյալի հիման վրա, քանի որ վիճարկվող որոշումը հանդիսանում է որոշակի ժամկետով մեկ կամ երկու տարով, ընդունված միջամտող վարչական ակտ, իսկ դրա իրավաչափությունը դատական կարգով ստուգելու գործի քննությունը, այդ թվում նաև՝ հնարավոր բողոքի քննությունը նաև վերադաս դատական ատյաններում, կարող է գերազանցել այդ ժամկետը, ուստի հայցվորի միջնորդությունը՝ վարչական ակտի կատարումը կատարելու

www.aradatuynjournal.com

մասին, մեր կարծիքով ենթակա է բավարարման ամեն պարագայում, քանի որ այսօր գործերը դատարանում տևում են 1 տարուց ավելի:

Ընդ որում, արձանագրենք, որ Հայաստանի Հանրապետության վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի 123.5-րդ հոդվածի չորրորդ մասով սահմանված իրավախախտումը կատարելու համար նախատեսված պատասխանատվության միջոցն ուղղված է անձին տրանսպորտային միջոց վարելու իրավունքից մեկ տարի ժամկետով զրկելուն՝ անկախ ժամանակահատվածից: Այսինքն՝ օրենսդիրը չի կարևորել, թե կոնկրետ, որ ժամանակահատվածում անձը պետք է զրկված լինի տրանսպորտային միջոց վարելու իրավունքից, այլ կարևորել է դրա տևողությունը, ուստի դատարանի գնահատմամբ, նշված մեկ տարին կարող է հաշվարկվել նաև վարչական ակտի իրավաչափությունը դատական կարգով ստուգելուց հետո:

Ուստի, գտնում ենք, որ վիճարկվող վարչական ակտի կասեցումը գերակշռում է դրա կատարման անհապաղությանը, հետևաբար ՀՀ վարչական դատարանն իրավասու է և պետք է բավարարի հայցվորի միջնորդությունը՝ կասեցնելով վիճարկվող վարչական ակտի կատարումը մինչև սույն վարչական գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելը:

Այսպես, թիվ ՎԴ/3431/05/22 վարչական գործով դատարանը կայացրել է վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու միջնորդությունը բավարարելու մասին որոշում՝ հիմնվելով, որ միջնորդության մեջ դրված փաստարկներն այն մասին, որ հայցվորի երեխաները անչափահաս են, բավարար է, որպեսզի հայցվորին պատճառվի զգալի վնաս և այդ իսկ պատճառով միջնորդությունը ենթակա է բավարարման⁵:

Դատարանը գտել է, որ այն հանգամանքը, որ Հայցվորը ամուսնացած է, ունի անչափահաս երեխաներ և իր կարիքները հոգալու համար մատուցում է տաքսի ծառայություններ, բավական է վարչական ակտի գործողությունը կասեցնելու վերաբերյալ միջնորդությունը բավարարելու համար⁶:

Մեկ այլ գործով դատարանը արձանագրել է, որ այն հանգամանքը, որ հայցվորը աշխատում է որպես վաճառքի գծով մենեջեր, որի պարտականությունների մեջ է մտնում տրանսպորտային միջոցներով տարբեր խանութներ այցելելը և պատվեր գրանցելը և դրանով իսկ հոգում է իր ընտանիքի ծախսերը բավարար է, որպեսզի արձանագրվի զգալի վնաս պատճառելը և որ այդքանը բավարար հիմք է վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու

վերաբերյալ միջնորդությունը բավարարելու համար⁷:

Այս մեկ գործով միջնորդության հիմքում դրվել է այն հիմնավորումը, որ, վարչական ակտը ժամկետային բնույթ ունի, իսկ հաշվի առնելով հնարավոր վերաքննության ժամկետը նշված վարչական ակտի ժամկետը կարող է սպառվել, ապա դատական պաշտպանության իրավունքի իրացումը կարող է կորցնել իր նշանակությունը հայցվորի համար, դառնալ անիմաստ և առարկայագուրկ: Ուստի վարչական ակտի կատարումը կարող է վերջնադրյունքում անհնարին դարձնել հայցվորի իրավունքների պաշտպանությունը և հետևաբար վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու վերաբերյալ միջնորդությունը ենթակա է բավարարման⁸:

Սույն վարչական գործով դատարանը գտել է, որ հայցվորի իրավունքների պաշտպանությունը կարող է դառնալ անհնարին, քանի որ վիճարկող որոշումը որոշակի ժամկետով է՝ մեկ տարով, իսկ դրա իրավաչափությունը դատական կարգով ստուգելու գործի քննությունը, այդ թվում նաև՝ հնարավոր բողոքի քննությունը նաև վերադաս ատյաններում կարող է գերազանցել այդ ժամկետը, ուստի հայցվորի ներկայացուցչի միջնորդությունը՝ վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու վերաբերյալ, ենթակա է բավարարման⁹:

Այսպիսով, վերոգրյալից ակնհայտ է դառնում, որ վարչական ակտի կասեցնելու վերաբերյալ միջնորդությունը ենթակա է բավարարման ցանկացած պարագայում, քանի որ հնարավոր է հետագայում 1 տարուց ավելի ժամկետում պարզվի, որ հայցվորը մեղավոր չէ և դրա հետևանքով նրա իրավունքների պաշտպանությունը կդառնա անիմաստ և անհնարին:

Արդյունքում վիճարկվող վարչական ակտի կասեցման հիմքում պետք է դրվի բացառապես հայցվորի իրավունքների հետագա պաշտպանությունն անհնարին դարձնելու հանգամանքը:

Այսինքն ցանկացած գործով հայցի առարկան վերաբերում է հենց այն որոշման վիճարկմանը, որով արձանագրվել է հայցվորին մեղսագրվող արարքը: Ուստի մինչև սույն վարչական գործի ավարտը գործում է հայցվորի անմեղության կանխավարկածը:

Տվյալ պարագայում ներկայացվել է վիճարկման հայց և վիճարկվում է ժամկետային վարչական ակտ: Վիճարկվող ակտում նշված ժամկետում սույն վարչական գործը կարող է լինել չավարտված և դեռևս առկա չլինի օրինական ուժի մեջ մտած գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ:

Հետևաբար գործով վիճարկվող ժամկետային

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

վարչական ակտը կկորցնի իր իրավաբանական ուժը, որի պայմաններում հայցվորը զրկված կլինի վիճարկել այն՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 66-րդ հոդվածում ներկայացված կարգավորման իմաստով և վերջինս կարող է միայն ներկայացնել ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 69-րդ հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված հայց՝ նույն նորմով սահմանված դեպքերում:

Նման պայմաններում առկա է հիմնավոր կասկած, որ վարչական ակտի կատարումը զգալի վնաս կպատճառի հայցվորի իրավունքների պաշտպանությանը: Եթե գործի քննության արդյունքում պարզվի, որ վիճարկվող որոշմամբ հայցվորը ոչ իրավաչափորեն է զրկվել տրանսպորտային միջոցներ վարելու իրավունքից մեկ տարի ժամկետով, վերջինս հնարավորություն չի ունենա ակնկալել մինչև իր իրավունքի ենթադրյալ խախտումը եղած դրության վերականգնում:

Հետևաբար, հայցվորի դատական պաշտպանության իրավունքի և վիճարկվող ակտով պաշտպանվող հանրային շահի հավասարակշռման տեսանկյունից վիճարկվող ակտի կատարումը չկասեցնելը ավելի մեծ վնաս կհասցնի հայցվորին, քան կասեցումը հանրային շահին:

Ելնելով այդ հանգամանքից գտնում ենք, որ *տրանսպորտային միջոցներ վարելու իրավունքը կասեցնելու կամ այդ իրավունքից զրկելու ձևով վարչական ատյժ նշանակելու վերաբերյալ վարչական ակտը դատական կարգով բողոքարկելու պարագայում այն պետք է օրենքի ուժով կասեցվի և ոչ թե ընդգրկվի այն բացառությունների շարքում, որի պարագայում օրենքով դատական պաշտպանություն հայցող կողմի պարտադիր միջնորդության հիման վրա դատարանը ամեն դեպքում կայացնի որոշում, քանի որ ինչպես վերևում հիմնավորվեց, դրանով խախտվում է հայցվորի դատական պաշտպանության իրավունքը և արդյունքում այդ պաշտպանությունը շատ դեպքերում դառնում է անիմաստ և առարկայազուրկ:*

Եզրակացություն

Հաշվի առնելով վերևում բերված փաստերը, կարող ենք կատարել հետևյալ եզրահանգումները՝

• *Վարչական դատավարության օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 4-րդ կետը պետք է հանվի և գործի վարչական ակտի կասեցման օրենքի ուժը, քանի որ տվյալ բացառությունը շատ դեպքերում խախտում է հայցվորի դատական պաշտպանությունը և դրա արդյունավետությունը դառնում է առարկայազուրկ:*

• Եթե վիճարկվող վարչական ակտի կասեցումը գերակշռում է դրա կատարման անհապաղու-

թյանը, հետևաբար հիմնավոր է այն դիրքորոշումը, որ անհրաժեշտ է անկախ ամեն ինչից այս փուլում բավարարել կողմի միջնորդությունը՝ կասեցնելով վիճարկվող վարչական ակտի կատարումը մինչև վարչական գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելը, այսինքն՝ դատարանի կողմից կասեցման պարտադիրությունը պետք է զիջի օրենքով կասեցման դրույթին:

• Հայցվորի դատավարական իրավունքի դադարեցված լինելու ժամկետի ավարտից հետո այլևս հնարավոր չի լինի վերականգնել մինչև այդ որոշման կայացումը եղած վիճակը, քանզի այդ որոշումը կատարմամբ այլևս սպառված կլինի: Ավելին, այդ անհնարիությունը չի կարող կոմպենսացվել այլ՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 69-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված ճանաչման հայցատեսակի շրջանակներում հայցվորին դատական պաշտպանություն տրամադրելու միջոցով:

• Վարելու իրավունքից զրկելու պատասխանատվության միջոցը չունի հստակ կանխորոշված կատարման ժամանակ-ահատված և կարող է կատարվել նաև բողոքարկման արդյունքում կայացված դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո: Հետևաբար առկա չէ վարչական ակտի ի կատար չածվելու վտանգ, այսինքն՝ ամեն դեպքում վարչական ակտը կատարվելու է, չի կարող արդարացված լինել նաև դրա կատարումը չկասեցնելու և հայցվորի համար մեխանիկորեն իրավունքների պաշտպանության իրացման վտանգ առաջացնելու գործողությունը:

• Հատկորոշված իրավիճակում գերակայություն պետք է տրվի հայցվորի իրավունքների պաշտպանության ապահովմանը, որի պարագայում գտնում ենք, որ վարչական ակտի կասեցումը պետք է գերակա լինի, հետևաբար ստանում ենք մի իրավիճակ, որ ամեն անգամ հայցվորը պետք է դատարանին ներկայացնի ապացույցներ, որոնք կվկայեն, որ ակտի չկասեցումը կարող է զգալի վնաս պատճառել, այնինչ եթե օրենքով սահմանվի կասեցումը, ապա հայցվորը վճռի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո ամեն դեպքում կրելու է պատասխանատվություն իր կատարած արարքի համար, իր համար անբարենպաստ վճռի դեպքում:

• Քանի որ վիճարկվող որոշումը հանդիսանում է որոշակի ժամկետով՝ մեկ կամ երկու տարով, ընդունված միջամտող վարչական ակտ, իսկ դրա իրավաչափությունը դատական կարգով ստուգելու գործի քննությունը, այդ թվում նաև՝ հնարավոր բողոքի քննությունը նաև վերադաս դատական ատյաններում, կարող է գերազանցել այդ ժամկետը,

www.aradadutyjournal.com

ուստի հայցվորի միջնորդությունը՝ վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու մասին, մեր կարծիքով ենթակա է բավարարման ամեն պարագայում, քանի որ այսօր գործերը դատարանում տևում են 1 տարուց ավելի:

¹ Анастасия Бергер., Нина Веп., Административный процесс в Германии// Германно-Российская ассоциация юристов Сборник статей о праве Германии, N1, 2015, С. 43-44.

² ՀՀ սահմանադրական դատարան. Աշխատակարգային որոշում ՄԳԱՈ-248. 29 դեկտ. 2020:

³ Анастасия Бергер., Нина Веп., Административный процесс в Германии// Германно-Российская ассоциация юристов Сборник статей о праве Германии, N1, 2015, С. 43-44.

⁴ ՀՀ վճռաբեկ դատարան. Դատական Գործ N: ՎԳ/5599/05/20. 08 հոկտ. 2021, [http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809948378:](http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809948378)

⁵ ՀՀ վարչական դատարան. Դատական Գործ N: ՎԳ/3431/05/22. 22 փետր. 2023, [http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809972958:](http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809972958)

⁶ ՀՀ վարչական դատարան. Դատական Գործ N: ՎԳ/5609/05/22. 21 դեկտ. 2022, [http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809975493:](http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809975493)

⁷ ՀՀ վարչական դատարան. Դատական Գործ N: ՎԳ/3418/05/22. 08 փետր. 2023, [http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809972963:](http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809972963)

⁸ ՀՀ վարչական դատարան. Դատական Գործ N: ՎԳ/3240/05/22. 25 հոկտ. 2022, [http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809972738:](http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809972738)

⁹ ՀՀ վարչական դատարան. Դատական Գործ N: ՎԳ/1977/05/22. 18 հոկտ. 2022, [http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809971309:](http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809971309)

Айк Казарян
Европейский университет РА,
Факультет права и международных отношений,
соискатель кафедры права

РЕЗЮМЕ

Анализ оснований приостановления административного акта в судебном постановлении в контексте защиты личных прав

Цель статьи в случае судебного обжалования административного акта - осветить вопросы приостановления действия акта, что непосредственно связано с правом лица на эффективную судебную защиту, представить пути и рекомендации по их решению, что вытекает из требований статей 61 и 63 Конституции, согласно которому «Каждый имеет право на эффективную судебную защиту своих прав и свобод и на расследование в разумный срок».

На сегодняшний день вопрос эффективной и обоснованной судебной защиты гражданина более актуален, поскольку очень часто нарушаются принципы судебной защиты гражданина и доступа к суду.

В статье рассматриваются вопросы судебного приостановления действия административного акта, указываются существующие пробелы и предлагаются пути их решения.

В данной статье мы выделили приемы и меры, позволяющие выявить и осветить проблемы, существующие в настоящее время в судебных делах о приостановлении действия административного акта. Право лица на судебную защиту должно быть доступным и давать возможность восстановить нарушенные права и обеспечить защиту прав, а реальными гарантиями реализации этих форм являются эффективность судебной защиты прав, которая нуждается в совершенствовании, и пробелы, на которые мы ссылаемся. Мы проанализировали сложившуюся судебную практику и предложили эффективные решения.

Ключевые слова: судебное апелляционное производство, административный акт, административная юстиция, приостановление действия административного акта, судебный порядок, общественный интерес, защита прав человека, государственные органы.

Hayk Ghazaryan

European University of Republic of Armenia,
Faculty of Law and International Relations,
Applicant of the Chair of Law,

SUMMARY

Analysis of the grounds of suspension of an administrative act by judicial order in the context of personal rights

The purpose of the article, in the case of a judicial appeal of an administrative act, is to highlight the issues of suspension of the act, which is directly related to a person's right to effective judicial protection, to present ways and recommendations for their solution, which derives from the requirements of Articles 61 and 63 of the Constitution, according to which "Everyone has the right to effective judicial protection of his rights and freedoms and to an investigation within a reasonable time."

Today, the issue of effective and reasonable judicial protection of a citizen is more topical, because the principles of judicial protection of a citizen and access to the court are very often violated.

The article discusses the issues of judicial suspension of the administrative act, points out existing gaps and offers solutions. In this article, we have highlighted the tricks and measures that make it possible to identify and highlight the problems that currently exist in court cases regarding the suspension of an administrative act. A person's right to judicial protection should be accessible and provide an opportunity to restore violated rights and ensure the protection of rights, and the real guarantees for the implementation of these forms are the effectiveness of judicial protection of rights, which needs to be improved, and the gaps in which we refer to. We analyzed the current legal practice and offered effective solutions.

Key word: judicial appeal proceedings, administrative act, administrative justice, suspension of administrative act, judicial order, public interest, protection of human rights, state bodies.

Բնագիրը ներկայացվել է 30.08.2023թ.

Ընդունվել է տպագրության 26.10.2023թ.

Հոդվածը երաշխավորել է տպագրության (գրախոսվել է)

իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Ս. Մուրադյանը